

REVUE FRANÇAISE DE SCIENCE POLITIQUE prezintă în numărul 4, august 2005, volumul 55, un sumar dominat de articole tipice pentru cercetarea strict specializată. În deschidere, studiu semnat de Marc Milet analizează *Cadrele de percepție și luptele de înovare pentru gestionarea crizei*, având drept studiu de caz „Canicula“ din august 2003 care a provocat prin fenomenul de hipertermie aproape 15 000 de decese, „cea mai mare dramă «epidemică» din Franța de la sfârșitul celui de-al doilea război mondial“. Autorul examinează nivelul politic, social și mediatic al „validării colective“ a tezei unei „responsabilități cauzale“, în ererente „naturii lucrurilor“, în privința crizei caniculare, una ce surclasă explicația responsabilității politice și, ca urmare, penalizarea sau efectele judecătoarești, ca și pe cea a responsabilității instituționale, „a crizei sănitare“ sau „a carențelor statului“. Prin conexarea cercetării responsabilității cu dimensiunea criteriilor de definire a „bunei guvernări“, autorul prezintă „afacerea“ caniculei ca efect al luptei simbolice „între actori pentru validarea propriei lecturi a fundaționelor crizei“ (p. 604). Thomas Frinault analizează *Reforma franceză a alocației dependenței* („dependență“ vizând nu o „socializare a diferențelor naturale“, nici o „naturalizare a diferențelor sociale“, ci o „politică socială specifică“; dependentii fiind persoanele în vîrstă, cele cu dizabilități etc.) ca pe o reformă tranzitorie, ca pe o „instituționalizare a gestiunii departamentale“ — ce acreditează ideea unei „turnante neo-liberale sau a unui *workfare schumpeterian* — în locul organismelor de securitate socială.

După Frinault, această „prestație *sui-generis*“, este responsabilă de efectele decalate între regulile de joc ce implică instituțiile formale (norme și bugete) și informale (convenții, credințe, ideologii, tradiții) și jucătorii care sunt organizațiile, ca sursele de maximizare a intereselor“ (p. 611).

Deziluzionarea ideologică și reiluzionarea mitică a politicilor locale în contextul recunoașterii constituționale a dreptului de „experimentare“ al colectivităților locale și în contextul constrângerilor externe ale mondializării constituie demersul articoului semnat de Fabien Desage și Jérôme Godard. Studiu colectiv realizat de Oscar Mazzoleni, Maurizio Masulin și Cécile Péchu explorează *Dimensiunile socio-profesionale și exprimarea votului în favoarea Uniunii Democratice de Centru în Elveția*. Rolul politic al umorului, al emisiunilor satirice *Guignols de l'info* și *Bébête Show* în înformarea și socializarea politică, în „distanțarea“ față de politic, în critica și discreditarea politicii, dar și în manifestarea cinismului tinerilor și a angajamentelor lor antirasiste și antiamericanec reprezentă tema unui studiu incitant realizat de Vincent Tournier. Cercetarea filosofică a politicului, reflectată de lecturile critice ale operei lui Tocqueville — *Tocqueville ou le perpétuel retour* (Odile Rudelle) și *L'éénigme de la démocratie libérale à la lumière de Tocqueville* (Olivia Leboyer) —, alături de o rubrică selectă a recenziilor, întregesc în acest interesant număr al revistei publicate de Fondation nationale des sciences politiques și de Association française de science politique, cu concursul dat de Centre national de la recherche scientifique.

Numărul 6, noiembrie-decembrie 2005 al prestigioasei reviste **ANNALES. HISTOIRE, SCIENCES SOCIALES** cuprinde patru grupaje ample. Primul — „Arta“ — se detașează printre un studiu de largă respirație intelectuală, cu semnificație deosebită asupra formelor de reflectare a politicii în artă. Autorul, Patrick Boucheron, interpretează fresca *Buna Guvernare* realizată de Ambroglio Lorenzetti între anii 1338–1339 în Sala della Pace a Palatului Public din Siena, adăugând unor evaluări contextuale multiple — a carierei pictorului și reputației savant, a realizării lucrării și a istoriei Palatului ca „loc al imaginilor“, a realismului figurativ și a alegoriilor politice — analiza critică a cercetării surselor textuale ale frescei, așa cum a fost ea realizată de Quentin Skinner în lucrarea *L'artiste en philosophe politique* (2003). Boucheron examinează argumentele lui Skinner în favoarea ideii (intrate deja în

tradiție) că fresca a fost destinată „să transmită o serie de mesaje politice“ (p. 1761), considerând că prin grila de interpretare a mesajelor autorul înfruntă o solidă tradiție interpretativă. În principal, este vorba de filoul interpretativ consacrat de Nicolai Rubinstein, eminent specialist în istoria politică florentină, în conformitate cu care fresca se constituie ca ansamblu vizual al filosofiei politice aristotelice, transmisă și adaptată de Toma din Aquino, și a cărei cheie de boltă o reprezintă conceptul de bine comun, reformulat în tomism ca „fundament și criteriu al bunei guvernări“. Concluzia lui Rubinstein că „încarnarea alegorică a binelui comun“ la Ambroglio Lorenzetti expune un sistem de gândire politică ce constituie un prim jalon în autonomizarea culturii politice este contestată de Skinner, care refuză filiația între ideologia civică și tradiția aristotelică și, astfel, se înscrie într-o controversă intelectuală care privește chiar originile uman-

nismului. În esență, Skinner susține constituirea unei conștiințe urbane a libertății republicane în Italia comunala a primei jumătăți a secolului al XIII-lea. În susținerea tezei că fresca ilustrează o „artă a persuasiunii comunale, modele retorice ale discursului politic și o apărare ideologică a guvernării cetățenești“ autorul a urmat, după părerea lui Boucheron, „intuițiile lui Ernst Kantorowicz și... propriile cercetări retrospective asupra genealogiei intelectuale a separației machiaveliene“ (p. 1142), ca și un curent istoriografic deosebit de influent în lumea anglo-saxonă, reprezentat exemplar de Ronald Witt și John Mundy, pentru a opta „pentru o interpretare problematică“.

Dossier-ul: Bani. De la impozit la piată conține studii asupra scutirii fiscale nobiliare între anii 1530 și 1789 în Provence (Rafe Blaufarb), circulația rențelor constituite în Franța secolului al XVII-lea și „incertitudinea economică“ (Katia Béguin), prețul just în Sicilia secolului al XVII-lea și „crimile contra pieței drept crime împotriva lui Dumnezeu“ (Riccardo Rosolino). În grupajul economic: *Metale și capitaluri* se regăsește un studiu asupra metalelor prețioase în Balcani, între Veneția și Imperiul otoman, între secolele al XV-lea și al XVI-lea (Boško Bojović) și unul asupra raportului putere financiară–putere salarială reflectat în fondurile de pensie americane și în contribuția dreptului la legitimitatea financiară (Sabine Montagne).

După un număr (112, iarna 2005–2006) în care grupajul–vedetă a fost consacrat interogației „Sfârșitul Europei?“ în dialectica frontierelor culturale și a celor politice ale Europei trăsite de elite și de dreptul european, ca și a scenariilor de politică mondială, ultima apariție a revistei *COMMENTAIRE*, 113, primăvara 2006, oferă contribuții remarcabile în sferă: religiei, politicii mondiale, construcției europene și a societății franceze. Situația Bisericii catolice după succesiunea Papei Ioan Paul al II-lea, noile sale provocări venind din interior (noile curente reformatoare) și din exterior (Islamul, evanghelismul), Enciclica *Deus caritas est* a Papei Benedict al XVI-lea sunt sintetizate, după o grilă de interpretare personală, de Alain Besançon. Posibilitatea de a discuta politic religia este ilustrată de fragmentul pe care revista îl extrage din lucrarea lui Pierre Manent (în curs de publicare la Editura Gallimard): *La Raison des nations. Réflexions sur la démocratie en Europe* în care este problematizat „idealul practic al sincerității“ și „idealul teoretic al obiectivității“ și în care este argumentată observația „obiectivității religiei ca fapt politic“ în creștinism și în islamism. Islamul este tema articoului semnat de Henry Quinson care pornește de la comentarea procentului de 62% exprimat de francezi în privința incompatibilității cu valorile islamicne pentru a analiza textele islamicne, mentalități și atitudini, fapte, forme și cauze ale violenței, posibilități de reconciliere după episodul de la Tibhirine, raportarea islamului la alteritate, posibilitatea reformării islamului.

Sub titlurile *Economie și societate și Europa Centrală* sunt reunite (în 130 de pagini) peste 50 de recenzii ale unor lucrări recente ce dău relief într-o măsură considerabilă direcțiilor actuale de cercetare în domeniul istoriei și al științelor sociale. Între lucrările cele mai notabile de factură teologică, filosofico-politică și socială se situează: *La Fortune: thèmes, représentations, discours* editată de Jasmina Foerh-Janssens și Emanuelle Métry (2003), *Le Christ de dimanche. Histoire d'une image médiévale* de Dominique Rigaux (2005), *La démocratie sociale à la française. L'expérience du Conseil national économique 1924–1940* de Alain Chatriot (2002). Întră numeroasele recenzii dedicate lucrărilor de istorie a Europei Centrale sau celor de explorare a evoluțiilor ei recente trei sunt consacrate lucrărilor publicate în România sau despre România: Flavius Solomon, *Politica și confesiune la început de ev mediu moldovenesc*, Editura Universității „Al. I. Cuza“ lași, 2004; Maria Bucur, *Eugenics and modernization in interwar Romania*, Pittsburgh University Press, 2002; Antoine Roger, *Fascistes, communistes et paysans. Sociologie des mobilisations identitaires roumaine (1921–1989)*, Éditions de l’Université de Bruxelles, 2002. În tradiția revistei, acest număr incantă nu doar prin rigoarea metodologică a tuturor contribuților publicate, ci și prin calitatea lor interpretativă.

Grupajul consacrat politicii mondiale conține dezvoltări argumentative în privința unor probleme și evoluții de maximă importanță pentru Europa ca întreg și pentru componentele sale, anume concilierea globalizării și a națiunilor și, implicit, a globalizării cu democrația, concilierea principiilor universale cu particularismele, a globalismului european și internaționalismului american (înțeles ca multilateralism). Pierre Hassner se exprimă critic la adresa „principiilor abstracte și a birocrațiilor ireponsabile“ ce definesc „situația actuală a construcției europene“ (p. 41), ca și la adresa principiilor universaliste a căror aplicare — sub impresia „misiunii universale“ cu care sunt investite Statele Unite ale Americii, a unei „conștiințe a legitimității transcendentă și a unei puteri irezistibile“ — a determinat „experiența tragică și contradicție de epoci“. Marc P. Plattner, în schimb, explică angajamentul internațional al Statelor Unite ca fiind de factură lockeană, „în anumite limite“ și fără a accepta mecanismul de guvernare globală ce minimalizează rolul sistemului politic național. Celealte studii ale grupajului vizează relațiile transatlantice după războiul din Irak, analizate de Gilles Andréani în sensul „sfârșitului marii alianțe“, al „derivei intereselor“ și a „divorțului de valori“, și revoluțiile democratice din America Latină (Gilles Bataillon).

Problematica actuală a Uniunii Europene este susținătoare excepțională în textul semnat de Édouard Balladur și pusă sub exigență unui „nou echilibru ce rămâne de definitiv“ și menit să apere

cuceririle construcției europene, să transgrezeze provocările instituționale, economice, teritoriale și existențiale și să reformeze Europa în planul dreptului comun, al valorilor, spațiului economic, al parteneriatului cu vecinii, al lucidității, pragmatismului și sincerității. Jean Marc Leersnyder propune o investigare a noțiunii de patriotism economic, aşa cum a fost ea invocată în Franța pentru a contra inițiativele

străine de preluare a controlului OPA, iar Patrick Deverdjan, fost ministru în guvernul Jean-Pierre Raffarin în 2002, prezintă lunga și sinuoasă istorie a descentralizării și a „aprofundării libertăților locale” în Franța. Revista găzduiește, de asemenea, la rubrica *Clașicii libertății*, fragmente din lucrările lui John Stuart Mill și Benjamin Constant.

Revista **ESPRIT** oferă un excelent număr tematic — martie-aprilie 2006 — cu titlu *La pensée de Ricoeur*, în care, minuțios, sunt interpretate și evocate liniile de forță și „cele subterane” ale lucrărilor lui Ricoeur, specificul și evoluția reflectiei sale filosofice, literare și politice, dialogurile și confruntările în care s-a angajat și pe care le-a inspirat, rolul său în atmosfera culturală și în spiritul public, concluziile unor noi lecturi din Ricoeur în dorința de a „susține înscrierea gândirii sale într-o dimensiune filosofică cât mai potrivită” și în tentativa „de a saluta și valoriza o filosofie care prevestește o manieră de gândire ce ține de viitor” (p. 11). Michaël Fässel și Olivier Mongin pun gândirea lui Ricoeur sub semnul „obstinației filosofice”, în ciuda „discreției relative” cu care autorul și-a înconjurat metoda filosofică și chiar sensul propriu filosofiei. Un prim argument în acest sens este cel al tradițiilor europene de gândire la confluența căror se situează Ricoeur: „înspirația fundamentală a fenomenologiei husserliene”, filosofia reflexivă a lui Jean Nabert și hermeneutica adoptată de la Hans G. Gadamer, ca „metodă de acces la sens prin promovarea conceptualui de interpretare”, dar și influențele exterioare pe care le-a adoptat ca stil, deși nu le-a subscris: filosofia analitică anglo-saxonă — cu scopul de a „exorciza seducțiile limbajului metafizicăi, dar și de a iriga spațiul public... De aici sentimentul ciudat care se poate naște din lectura unei filosofii atât de puțin marcate de un curent unic și atât de puțin dependentă de logica de școală: gândirea lui Ricoeur nu poate fi lizibilă decât în gândirile altora, fie traversând imprumuturile operate, fie luptându-ne cu problemele...acestei filosofii care este este mai puțin slugarnică și dependentă și mai mult originală în țara lui Deleuze, Foucault și Derrida” (p. 8). În al doilea rând, Fässel și Mongin pun „ambitia speculativă a lui Ricoeur” sub semnul „itinerariului lung în care autorul a fost confruntat cu numeroase puneri în cauză ale filosofiei — tentativa „sociologiei cunoașterii” de a identifica filosofia cu ideologia, tema recurrentă a „mortii filosofiei”, psihanaliza, provocarea structuralistă, „ruperea științelor umane de etiologia cognitivistă” — cărora le-a răspuns printr-o „gândire afirmativă” și subscrință idei de finitudine a actualui de gândire coincident. În al treilea rând, „obstinația filosofică” a lui Ricoeur, „păstrarea căii”, este explicață în contextul în care Ricoeur „a mers pe terenul” psihanalizei, antropologiei, lingvisticii, poeticii, istoriei cu scopul de a „rezolva” problemele filosofiei

cu alte mijloace decât cele proprii ei și în contextul în care „nu s-a ocupat doar de statutul filosofiei, ci și de frontierele sau marginile ei și, mai general, de tot ce ar putea să-i conteste pertinență” (p. 11), de ceea ce s-ar putea reflecta în «conflictul interpretărilor»: psihanaliza *versus* filosofia constiinței, antropologie structurală *versus* hermeneutica simbolului, fenomenologie *versus* filosofie structurală. În opinia celor doi autori, Ricoeur a postulat pacificarea și „ecumenismul” ce tinde să mascheze sau să înglobeze opozițiile prin „privilegierea dialogului în raport cu demonstrația solitară” și prin folosirea în cărțile sale, după propria mărturie, a câte unui „reziduu”, a vreunei „apori” ori a unei „obsesii” rămasă de la travaliul precedent. Caracterizată atât ca „filosofie a afirmării” ce promovează stilul „finititudinii filosofice”, cât și ca filosofie a „deficitului de radicalitate” sau „filosofie fără absolut”, întrucât „nu se poate identifica niciodată într-o origine la care ar fi posibil accesul fără mediație” (p. 13), gândirea lui Ricoeur se manifestă „în obstinația ca să examinezi a tuturor consecințelor paradoxurilor evidențiate de travaliul filosofic”. În acest sens „paradoxul politic” dezvăluie o filosofie a instițiunilor care optează pentru gândirea ansamblului raționalității politicului dar și permanența violenței”. *Dossier-ul* Ricoeur este dispus în două mari capitole, primul — *Travaliul filosofului: dialoguri și confruntări* — cuprinde ca secțiuni „În fața științelor umane: inspirație și recepție”, „Literatura și poveștile biblice”, „Reluări metafizice”, cel de-al doilea — *Omul cupabil, între etică și ontologie* — fiind structurat prin prismă relației „Răul și viața” în secțiunile „Aționând în lume” și „De la a fi pentru moarte la a fi pentru viață”. Volumul cuprinde reluarea critică a unor fragmente din *Mémoire, l'Histoire, l'Oubli* prezentate în 2003 la lucrările unei conferințe, de asemenea, ca texte ale unor conferințe „L'aventure technique et son horizon planétaire” și „Hegel aujourdhui”, un comentariu la capitolul 5 din *Epistola către romani* a Sfântului Pavel, studiu „La condition d'étranger”, ca și textul „Acompagner la vie jusqu'à la mort” scris în anul 2000 pentru un coloquiu. Întră numeroasele studii relevante pentru complexitatea și anvergura gândirii lui Ricoeur o mențiune aparte se cuvine „mesei rotunde” dedicate „Efectului Ricoeur în științele umane”, un dialog la care au participat Luc Boltanski, François Dosse, Michaël Fässel, François Hartog, Patrick Pharo, Louis Quéré și Laurent Thévenot.

Gabriela Tănăsescu

REVISTA ROMÂNĂ DE SOCIOLOGIE, editată de Institutul de Sociologie al Academiei Române, în numărul dublu 5-6/2005, prezintă un sumar variat, regrupat în patru rubrici de articole, la care se adaugă rubricile referitoare la viața științifică și la prezentarea unor cărți, în recenzii și note de lectură. O primă rubrică adună sub titlul „Societatea cunoașterii” trei articole care dezbat conceptul actual de „societate a cunoașterii” punându-l în legătură cu domeniul economic, analizându-i efectele și impactul în plan social, precum și chestiunea nivelului de competență profesională și cea a necesității unei continuu pregătiri care afectează individul uman și comportamentul său social în această epocă. Pentru a delimita conceptul de „societate a cunoașterii”, facem apel la Oscar Hoffman și Ion Glodeanu, care în articolul *Societatea/economia bazată pe cunoaștere*, dau următoarea definiție: „Societatea cunoașterii este acea etapă în evoluția societății capitaliste care face din cunoaștere: 1. resursa de bază; 2. sursa principală a puterii, prestigiului și bunăstării; 3. spațiul principal al generării și existenței locurilor de muncă; 4. mijlocul de acțiune a principalilor noi actori sociali; 5. zona principală a noilor conflicte sociale; 6. baza tipurilor de decizie (guvernarea și managementul inovativ); 7. modul de ființare a competiției (cunoașterea înseamnă inovare); 8. criteriu al avuției naționale“ (p. 427). Mergând pe analiza lui Daniel Bell, cei doi autori arată că societatea cunoașterii a determinat a nouă împărțire pe sectoare a economiei, după cum urmează: sectorul I, legat de exploatarea directă a naturii; sectorul II, al industriei, care are ca subsectoră industria nouă, legată de tehnica informatică, automatizării, și industria tradițională; sectorul III, care regroupează diferite servicii economice; sectorul IV, al serviciilor sociale; sectorul V, al serviciilor informative. Pe acești vectori autorii fac în continuare o analiză a societății cunoașterii din perspectiva axului tehnologic-profesional și a axului socio-profesional, pentru sesiza felul în care se articulează în societatea cunoașterii ierarhiile între sectoarele economice — unul din aspectele analizei fiind raportul subtil între sectoarele tradiționale și cele noi, cu precizarea că cele din urmă se bazează pe cele dintâi, le depășesc, dar nu le exclud și nu se pot lipsi de ele —, între profesii, între categorii sociale, felul în care apar noi actori sociali și/sau noile elite etc.

La rubrica „Comportamente demografice și religioase în mediul rural” întâlnim două articole. Ozana Cucu-Oancea, în articolul *Disparități privind comportamentele demografice ale populației rurale din România* explică faptul că deși în anul 2003 tabloul demografic nu s-a schimbat substanțial din punct de vedere cantitativ în raport cu anii precedenți, este

important a se face o analiză a diferenților indicatori ai disparităților demografice pe comparația dintre România și alte țări europene, dar și între diferențele unității și subunității teritoriale naționale. O astfel de analiză ar putea pune în evidență oportunitățile și riscurile care afectează populația României, mai ales în context european (p.481). Rămânând în spațiul rural, în articolul *Traditia — coordonată fundamentală a religiozității în comunitățile rurale din România*, Manuela Gheorghe scrie despre acea „religiozitate specifică”, acel „mod propriu de a se apropia de divinitate“ (p. 504) pe care le întâlnim la țărani români. Autoarea leagă importanța tradiției pentru sentimentul religios și de rolul pe care tradiția cu valorile pe care le acumulează îl joacă în spațiul ortodoxiei, religie a majorității românilor. De asemenea, autoarea aduce în discuție și impactul aceluia proces de modernizare în care a fost antrenat — într-o oarecare măsură — satul românesc după 1989.

În cadrul rubricii „Devianță și criminalitate”, Sorin M. Rădulescu analizează *Corupția în administrația publică locală*, argumentând importanța problemei pe care o tratează: „În actuala perioadă de tranziție pe care o parcurge societatea românească, fenomenul de corupție se manifestă cu o intensitate fără precedent, afectând marea majoritate a sectoarelor vieții economice, politice și sociale și generând multiple consecințe și efecte negative care sunt resimțite profund de populație.“ (p. 511) Cel de-al doilea articol al rubricii, semnat de Bruno Ștefan, se referă la *Structura ritualurilor carcerale*, pornind de la o definire antropologică a ritualului, și de la precizarea că: „Ritualul e o componentă evidentă a vieții carcerale. Autoritățile și deținuții încearcă să-si sporească prestigiul cu ajutorul ritualurilor“ (p. 535).

La rubrica „Cultură, educație, religie“ M. D. Vasile scrie despre *Religia ca stil în concepția lui Lucian Blaga* — pornind de la faptul că Lucian Blaga a susținut, la Sibiu, în anul universitar 1940-1941, un curs de filosofie a religiilor, ce începe cu religia indiană, „căreia autorul îi consacră mai multe capitole, cu scopul de a pune în evidență rolul ei arhetipal în sfera metafizicii religiilor“ (p. 565) —, iar Sorin Mitulescu semnează articolul *Valori ale inovației și dezvoltării în sistemul educational*, aducând în discuție rolul educației în stimularea creației. Faptul că trăim „într-o societate bazată pe cunoaștere, în care experiența indirectă obținută prin educație este predominantă, iar creativitatea, singura modalitate de a obține succesul“ (p. 579) aduce în prim plan raportul dintre educație și creativitate, autorul insistând asupra părerilor diferențiate și chiar divergente ce s-au conturat pe marginea acestui subiect.

Ruxandra Luca